

Jiří Berkovec - Kamenný varhaník

Slunce se sklánělo k západu, když jsme vyjeli z města a zamířili na sever. Po horkém dnu byla podvečerní cesta příjemně osvěžující. Chvillemi jsem přes Robertův profil pokukoval na krásně zbarvenou oblohu kolem slunečního kotouče a bůhvíjak mě napadlo jméno Catel. Před časem jsem se zabýval jeho teorií barevného slyšení a pokusy s koloristickým cembalem o stu voskovic, ale pak jsem toho nechal. Teď mi asi valéry a tvary oblaků, do nichž se pomalu nořilo šarlatové slunce, spolu s Couperinovou hudbou linoucí se z rádia připomněly jeden z Catelových diagramů.

Roberta Couperin nudil. Vypnul reproduktor a začal mi vykládat o svých potížích v redakci. Ačkoli hovořil zaujatě a po chvíli se vemluvil do značného vzrušení, projevujícího se zvýšenou intenzitou hlasu, jeho monolog mě kupodivu začal uspávat. Zprvu jsem jednoslabičně přitakával, či - podle okolností - nesouhlasil, pak už jsem jen pokyvoval hlavou, a nakonec jsem usnul.

Probral jsem se, když Robert s trhnutím zastavil vůz a jadrně zaklel.

"Objížďka!" konstatoval vztekle s pohledem upřeným na tabuli s vyznačenou trasou, "a pořádně dlouhá. To nám scházelo. Tady to vůbec neznám."

Protože jsem věděl o jeho nepatrném zájmu o krajinu, když seděl za volantem, utěšil jsem tedy pouze sebe, že aspoň shlédnu nějaký hezký kout stranou od hlavní dopravní tepny. Nahlas jsem projevil jen obavu o stav benzínové nádrže. Mávl rukou a odbočil vpravo. "To bude jízda po mizerných okreskách," zahučel.

Zpočátku se jeho předpověď zdála lichá. Jeli jsme pěknou silničkou, povlovně stoupající do lesnatých kopců. Zelená úbočí s jehličnatými solitéry mi připomínala okolí Mariánských Lázní, kde jsem kdysi trávil dovolenou. Dlouho jsem se ale nekochal příjemným pohledem; začalo se rychle stmívat. Nad táhlým hřebenem se vysunovaly těžké batohy tmavých mračen. Projeli jsme několika obcemi; z oken už tu a tam probleskovalo světlo.

V poslední jsme málem přehlédli ukazatel směru objížďky. Vedl do úzkého úvozu.

"Teď to přijde," zavrčel Robert a zapjal reflektory. Tentokrát měl pravdu. Začali jsme drncat a kodrcat po kamenité cestě, která dost strmě stoupala. Záhy jsme se ocitli, pokud jsem to mohl ještě rozpoznat, v horském terénu. Snopy paprsků občas sklouzly po pokroucené borovici, mezi borůvkám se zaleskl zpěněný slap.

Předtím jsme občas potkávali protijedoucí vozy, ale teď jsme jeli zcela sami. Čím dál tím pomaleji, písečná cesta byla stále horší, točila se jako had a pořád stoupala. Robert co chvíli řadil na dvojku a hlasitě klel. Snažil jsem se jeho nevybíravou obžalobu správy silnic odvést jinam nejapným tlacháním, ale přitom mě znepokojovala skutečnost, že jsme už dlouho nespazili značku objížďky.

"Tak jsme v hajzlu," pronesl Robert líbezně a zastavil. Cesta, zdálo se, končila. Reflektory ozařovaly nevelké prostranství ohraničené hromadou okleštěných kmenů. Napravo se vinula úzká stezka kamsi vzhůru k lesu. Sáhł jsem mechanicky po automapě. "Ta je nám houby platná," vyštěkl Robert a začal znovu sakrovat. "Nezbývá než vrátit se. Obhlídnu to, jestli se tu otočím, nerad bych couval."

Vystoupil jsem z auta s ním. S gustem jsem se nadechl svěžího vzduchu nasyceného pryskyřicí. Snažil jsem se orientovat, ale oči si jen zvolna zvykaly na tmou. "Stejně bych rád věděl, kde jsme," obrátil jsem se k Robertovi, který zkoumal klackem hloubku kaluže před předními koly vozu. Pak jsem zahlédl napravo nad námi nějakou rozkladitou masu, temnější než okolí.

"Poslyš -" zavolal jsem na Roberta, který zmizel někde za kuzelem světla. Za chvíli se vynořila jeho rezavá kštica a bílá košile, šel k autu, něco tam kutil, pak vylezl s baterkou a přepnul světla na parkovací.

"Za těma kládama je nějaká cesta," řekl a svítil mi rovnou do očí, "možná, že by se to dalo projet; počkej chvíli u auta, podívám se, kam to vede." Úzký paprsek světla poskočil a začal se vzdalovat.

"Ale, Roberte, tady nahoře..." Nevzal mě na vědomí. Vzdal jsem se a obrátil znovu ke stráni. Ta tmavá věc, které jsem si všiml, vypadala jako stavení. Nahoru vedla pěšina; vykročil jsem po ní.

Už jsem se trochu rozkoukal, a tak jsem záhy viděl, že je to skutečně rozkladitá chalupa s vikýřem, jenže - pustá, napůl zřícená. Naděje, že se tu setkám s lidmi, kteří by nám řekli, kde jsme a jak se odtud nejlépe dostaneme, se tedy rozplynula. Došel jsem bujnou travou a houpavým mechem kolem rozpadlého plotu k chatrnému přístřešku, kde bylo narovnáno čerstvě nasekané chvoji.

Ze zápraží chalupy musel být ve dne pěkný rozhled. Teď jsem ovšem jen matně rozeznával, že se pode mnou táhne široký průsek někam dolů. Obzor uzavírala černočerná obloha. Uvědomil jsem si, jaké je zvláštní ticho.

Vzápětí to nade mnou zahučelo. Vítr se opřel do korun stromů, zasvištěl v holých žebrech střechy, přitiskl stébla trávy ke svahu. Noc ožila pohybem a naplnila se zvuky. V dálce se zablesklo. Vítr zesílil.

Boužka na spadnutí a Robert nikde, pomyslel jsem si a zamířil k autu. Pak se mi zdálo, že vidím v průseku světlo baterky. "Haló, Roberte!" křikl jsem dolů; víchr mi rval slova od úst - ostatně, v tom rámusu mě Robert sotva mohl slyšet. Nevím, co mě k tomu přimělo: místo abych vlezl do auta, pustil jsem se směrem, kudy odešel Robert.

Vítr hvízdal a ječel, opíral se mi do zad, takže jsem brzy doškobrtal na konec průseku. Znovu se zablesklo. V sírově žlutém zásvitu vystoupily obrysy mohutné skalní stěny strmicí do nedohledné výšky. Celou její plochu brázdily svislé rýhy a vrypy. Zdálo se, že stékají z oblohy a mizí v zemi, jako kdyby z nesmíme přehradní zdi tryskaly proudy kamenného vodopádu; zvláštní uspořádání masivu však daleko spíše vnukalo představu prospektu obrovských varhan.

Blyškalo teď častěji, v takřka pravidelných intervalech. Jako kdyby si někdo hrál s reostatem, střídavě zapínal a vypínal reflektory ozařující jeviště gigantického přírodního divadla. Stěna se vynořovala ze tmy a opět do ní klesala; zdálo se, že se při každém záblesku přibližuje. Přitom její členitou plochu, zprvu málo zřetelnou, stále ostřeji prokreslovaly osvětlené výstupky a černé stíny úžlabin. Kamenné stvolý nabyly podivuhodně věrné podoby píšťal: zaoblenému povrchu některých z nich dodávaly drobné částičky slídy či kyzu kovový lesk, jiné, tmavší a hranaté, pokrývala síť jemných prasklin jako léta ušlechtilého dřeva. Po obou stranách čněly zborcené a rozpukané pylony jako bizarní řezbářské výtvary; načervenalé lišejníky, stříbřité mechy, růžice netřesků, listy a květy nízkých přisedlých rostlin uchycených ve škvírách a rozsedlinách dovršovaly tvarově i barevně zdobný dekor fantastického nástroje. Prudký náraz větru zasáhl siluety stromů vroubících zorné pole. Pohnuly se, rozšuměly a vztáhly větve k právě ozařenému prospektu. Vítr sípal, svištěl a dul, jako kdyby nadýmal skřípající a vrzající mechy. Cáry bělavých par zavlály vzduchem, při zemi houstly a pokrývaly paty píšťal mlhovým závojem.

Pojednou ustal všechn pohyb; vítr se náhle ztišil. Odpovědělo mu temné dunění; slabý, hluboký a vzdálený zvuk zvolna sílil, nabýval na objemu, blížil se; teď vycházel přímo z kamenných varhan nasvícených oranžovým zážehem. Rázy pomalých frekvencí nepůsobily jen fyzicky nepříjemně; vyvolávaly zvláštní pocit tísně, úzkosti a napětí stupňovaného stále mohutnější zvukovou vlnou. Valila se s nezadržitelnou silou; už to nebyl zvuk, ale tón; jediný obludný tón narůstající v drtícím, nesnesitelném crescendo.

Potom tlak povolil; mučivý tón zeslábl a jaksi znězněl; vzápětí se rozdvojil a zazněl současně v hluboké i nízké poloze. Následovala řada krátkých silných úderů jako počátek hromové tokáty; s praskavým rachotem sjela bleskurychlá škála až kamsi do útrob země; pak to zahučelo ze všech stran; tónové petardy se rozstříkávaly jako syčící rakety olbřímího ohňostroje, palba basů

zabubnovala omračující pedálovou technikou, nové a nové rejstříky barvily zvukovou smršť.

V řídkých chvílích, kdy polevovala, bylo slyšet běsnění větru, horlivého kalkanta nadouvajícího měchy kyklopských varhan. Jejich hlas stále mohutněl, až vyplnil všechn prostor burácejícím plnem úděsných a přitom velkolepě slavnostních akordů. Nic nepomáhaly dlaně křečovitě přitisknuté k boltcům: strašlivý orkán tónů bušil a vibroval v celém těle, zbavoval dechu, otupoval smysly. Klesl jsem na kolena; asi jsem řval bolestí a hrůzou, ale má ústa se jen němě otvírala, hlavu mi svíraly ocelové kleště, v očích vybuchovaly doběla rozžhavené zákmity v šíleném zrychlení; ztrácel jsem vědomí.

V tu chvíli se zvláště jasně a dlouze zablesklo; a já viděl, že se podivná mlha zahalující úpatí skalní stěny poněkud rozestoupila. Odkryla část černého kvádrovitého výstupku, jehož jsem si dříve nevšiml. S úžasem jsem si uvědomil, že stojí přímo uprostřed před prospektem a že vypadá jako ohromný hrací stůl, odpovídající svými rozměry kamennému nástroji. Pak se všechno propadlo do hřmící tmy; když ji opět rozčísln oslnivý výboj, zazdalo se mi, že rozeznávám na výstupku něco, co se běhalo jako slonovina kláves, a že se na tomto obřím manuálu cosi pohybuje. Cośi jako ohromná, nestvůrná ruka.

Ledový krúnýř mi stáhl hruď; s bušícím srdcem jsem očekával další záblesk. Sjel tentokrát těsně podél stěny; a já proti ní rozpoznal ve vířící mlze nad hracím stolem obrys mátožné hlavy vražené mezi ramena široká jako stěhovací vůz.

A ještě něco jsem zpozoroval: na pozadí, které nyní vypadalo jako širokoúhlé projekční plátno, vyběhla z levého lesního okraje lidská postava, směšně nepatrná na tomto titánském jevišti. Titěrný panáček trhaně poskakoval přímo k výstupku. Blesky teď křižovaly ráz naráz, scénu zaléval přízračný bengálský oheň. V něm se zaleskla rezavá kštice a bílá košile pádící figurky: byl to Robert.

Varhany zaduněly jakoby výstražně. Vyskočil jsem a začal nesmyslně křičet. Robert klopýtal sotva dvacet metrů od hracího stolu, když se roztrhla mlhová záclona a z ní vyhlédla obrovská zrudlá hlava. Pomalu se otočila k Robertovi: na okamžik jsem spatřil šedivou, kamennou, prázdnou tvář bez očí a úst, rozrytou hlubokými jizvami, tvář děsnou, krutou a nemilosrdnou. Vtom udeřil oslnivý blesk provázený strašným lomozem přímo do skalní stěny. Zahlédl jsem ještě, jak se jedna z píšťal řítí k místu, kde stál Robert, a pak jsem ztratil vědomí nadobro.

Co dodat? Když jsem procitl za bílého dne na hromadě klestí v přístřešku opuštěné chalupy, řekli mi dřevaři, že mě ráno našli na kraji lesa před skalní stěnou, které se tady říká "varhany"; a pak že ještě našli nedaleko pahrbku, na němž včera loupali kůru z pokácených kmenů, muže rozdrčeného blokem sesuté horniny.

Nikdy jsem se tam nevrátil. Jezdím teď na Šumavu. Moc se mi tu líbí. Až na zdejší bouřky. Příliš mi připomínají Roberta a zlý sen o kamenném varhaníkovi.